

Länstyrelsen
Norrbotten

Yttrande

1 (10)

Datum
2022-06-14

Ärendebeteckning
551-4652-2022

Anläggningsnr.
2523-101

LKAB Malmberget/Hybrit
samrad@lkab.se

Yttrande över samråd inför tillståndsansökan för fortsatt och utökad verksamhet vid LKAB Malmberget, Gällivare kommun, inklusive anläggningar för direktreduktion av järnmalm med vätgas och anläggning för utvinning av apatit

Redogörelse för ärendet

LKAB Malmberget/Hybrit, nedan bolaget, avser att hos Mark- och miljödomstolen i Umeå ansöka om ett nytt samlat grundtillstånd enligt 9 och 11 kap. miljöbalken för fortsatt och utökad verksamhet i Malmberget inklusive anläggningar för direktreduktion av järnmalm med vätgas och anläggning för utvinning av apatit. Verksamheten kan även komma att kräva tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken (så kallat Natura 2000-tillstånd) samt dispens enligt artskyddsförordningen.

LKAB Malmberget/Hybrit anger att den gemensamma ansökan kommer att omfatta följande:

- LKAB:s idag pågående verksamhet, med befintliga produktionsanläggningar och tillhörande kringverksamheter. Därutöver utökad verksamhet inom eller i direkt anslutning till gruvindustriområdet, med etablering och drift av:
 - Ett nytt apatitverk inklusive nödvändig kringverksamhet för produktion av apatitkoncentrat ur fallande restprodukter från sovring och anrikning som idag läggs på deponi.
 - Påbyggnad av sandmagasinet, ett utökat klarningsmagasin samt ändrade deponeringsmetoder för anrikningssand.
 - En reservdeponi för sidoberg.
 - En deponi för inert avfall.

- Demonstrationsanläggning för direktreduktion av järnmalm med fossilfri vätgas med Hybritteknologi.
Demonstrationsanläggningen kommer ha en produktionskapacitet på cirka 1 till 1,5 miljon ton järnsvamp per år. Demonstrationsanläggningen omfattar bland annat:
 - En anläggning för produktion av vätgas genom vattenelektrolys. En mindre del av produktionen kan komma att användas för externa behov.
 - En anläggning för direktreduktion av järnmalmspelletts med fossilfri vätgas inklusive nödvändig kringverksamhet.
 - En anläggning för tillverkning av kvävgas.
 - Eventuellt en vattenreservoar för att bland annat tillgodose planerad vätgasproduktion genom vattenelektrolys.

Samrådet omfattar inte något separat vätgaslager.

Vissa verksamheter som ingått i tidigare samrådsunderlag har utgått.
Dessa är:

- En ny kalkdeponi (LKAB).
- Ett nytt sandmagasin (LKAB).
- Ianspråktagande av Naalöjärvi som en del av dammanläggningen (LKAB).
- Reservdeponin har begränsats i storlek så att den håller sig inom nuvarande industristängsel (LKAB).
- Placering av anläggningen för vätgasproduktion i Vuoskojärvi (Hybrit).

Bolaget anger att de synpunkter som lämnats inom ramen för tidigare genomförda separata samråd (LKAB respektive Hybrit) behöver inte lämnas in på nytt. Hittills inkomna synpunkter finns väl dokumenterade och kommer att beaktas i det nu samlade samrådet. Alla synpunkter (även de som redan har lämnats) kommer att sammanställas i samrådsredogörelsen.

Länsstyrelsen har tidigare yttrat sig skriftligt i separata samråd för Hybrit (dnr 551-8369-20, 551-9528-21) respektive LKAB Malmberget (dnr

551-14535-21) samt samråd vatten för den samlade verksamheten LKAB Malmberget/Hybrit (dnr 551-4652-22).

Bolaget har aviserat att det tematiska samrådet avseende dammsäkerhet flyttas till hösten 2022. Länsstyrelsen kommer därför att återkomma med ett särskilt yttrande gällande dammsäkerhetsfrågorna. Länsstyrelsen har tidigare yttrat sig avseende vattenfrågorna och kommer därför inte att behandla dessa frågor ytterligare i det samlade yttrandet som avges nedan.

Länsstyrelsens yttrande

Länsstyrelsen vidhåller vad som framförts i tidigare yttrande avseende vatten för den samlade verksamheten LKAB Malmberget/Hybrit samt yttranden i samråd rörande LKAB Malmberget och Hybrit samt Natura 2000-prövningen av LKAB Malmberget. Länsstyrelsen vidhåller även vad som framförts vid de muntliga samråden inklusive tematiska samråd. Länsstyrelsen lämnar härmed synpunkter på det samlade underlaget som inte belysts i tillräcklig grad tidigare avseende buller, utsläpp till luft, rennärning, energi, naturmiljö, kulturmiljö och olycksrisker/Seveso.

Buller

Länsstyrelsen har tidigare yttrat sig skriftligt och muntligt gällande buller och vidhåller vad som tidigare framförts. Länsstyrelsen vill dock komplettera tidigare yttranden med nedanstående synpunkter.

Länsstyrelsen uppfattar från bolagets uppgifter att det i nuläget finns ett antal utmaningar vad gäller buller både i nuvarande samt framtida verksamhet. I bolagets bullerredovisningar framgår att det tidvis finns svårigheter att innehålla nuvarande bullervillkor, men att det finns ett antal åtgärder som kan vidtas både för den befintliga samt kommande verksamheten för att innehålla nuvarande bullervillkor. Länsstyrelsen uppfattar att bolaget har som ambition att innehålla bullervillkoret med viss marginal och länsstyrelsen anser att det är rimligt att ha viss marginal då buller över tid kan förändras dels utifrån att verksamheten kan förändras men även genom att utrusningen åldras och prestanda efterhand minskar. Länsstyrelsen anser därför precis som bolaget angett i samrådet att det är viktigt med ett uppföljande och kontinuerligt mätprogram avseende buller för att ha underlag och kunna ta beslut om förebyggande åtgärder av teknisk utrustning och liknande för att säkerställa att bullervillkoret innehålls. Bolaget bör även så långt möjligt säkerställa att de transporter som sker till och från verksamheten inte är en olägenhet för närboende.

Länsstyrelsen anser att bolaget särskilt bör beakta det buller som kan komma att uppkomma i samband med anläggningskedet och i kommande tillståndsansökan med miljökonsekvensbeskrivning beskriva hur bolaget avser att hantera detta för att så långt möjligt minimera eventuella störningar gentemot närboende.

Utsläpp till luft

Länsstyrelsen vill uppmärksamma att det nyligen, den 8 april 2022, publicerats en rapport, ”*Atmospheric implications of increased Hydrogen use*” av Nicola Warwick, Paul Griffiths, James Keeble, Alexander Archibald, John Pyle, University of Cambridge and NCAS and Keith Shine, University of Reading, om uppvärmningspotential som kan kopplas till vätgas <https://www.gov.uk/government/publications/atmospheric-implications-of-increased-hydrogen-use>

I denna rapport framgår att det finns allt fler bevis för att läckage av väte till atmosfären kan komma att ha en indirekt uppvärmningseffekt på klimatet och därför bör minimeras.

Rapporten redogör för en studie där nuvarande klimat- och atmosfärskemimodeller nyttjats för att utforska de atmosfäriska effekterna av en global väteekonomi. Modellering skedde av atmosfäriska effekter och beräkning av strålningsenergin till följd av väteutsläpp och vätgasens globala uppvärmningspotential. Det framkom bland annat att det under vissa förutsättningar med mycket stora väteutsläpp och antaganden om förändringar av atmosfärisk metan att det kan ske en utarmning av ozonskikten över polerna.

Rapporten rekommenderar att man säkerställer att vätgasläckaget till atmosfären minskas samt att man överväger hur vätgas används för att minimera de atmosfäriska effekterna av energianvändning.

Länsstyrelsen uppfattar att åtgärder kan behöva vidtas för att säkerställa att den kommande verksamheten inte bidrar till ovan nämnda negativa miljöeffekter. Länsstyrelsen anser att bolaget i kommande tillståndsansökan med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning med utgångspunkt från 2 kap. 3 § miljöbalken bör visa att tillräckliga skyddsåtgärder kan vidtas avseende eventuellt vätgasläckage för att motverka att den sökta verksamheten inte medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Rennäring

Länsstyrelsen har i tidigare yttranden framfört att myndigheten anser att kumulativa effekter av både verksamheten i sig samt den

kringverksamhet som tillkommer på grund av etableringen ska beskrivas i kommande tillståndsansökan med miljökonsekvensbeskrivning.

I samrådsunderlagets tekniska beskrivning (bolagets beteckning 2022-119993) avsnitt 5.13 Energi och elnätsanslutning på sidan 53 framgår däribland följande: *"Det kommer att behövas nya elledningar för att överföra elenergin från stamnätet vid Lule älv till anläggningen. Koncession för det överliggande elnätet prövas i särskild ordning enligt ellagen med Vattenfall Eldistribution och Svenska kraftnät som sökande."*

Det är korrekt, såsom bolaget anger, att nya elledningar prövas enligt särskild ordning i ellagen, men det utesluter inte att nya elledningar också kan komma att prövas enligt 16 kap. 7 § miljöbalken som så kallade följdföretag.

Precis som länsstyrelsen framfört i tidigare yttranden bör påverkan på rennärning (och riksintresse för rennärning) längs med den kraftledning/de kraftledningar som kommer att dras till verksamheten ingå som underlag i miljökonsekvensbeskrivningen, däribland kumulativa effekter från kraftledningsdragningen, vägar, bebyggelse och så vidare när man redogör för påverkan på rennärningen.

I bolagets underlag för samråd (bolagets beteckning 2022-119993) avsnitt 5.7 Rennärning, sidan 67 framgår att *"Följdverksamheter, som transporter och elnät, kan komma att påverka rennärningen även i andra samebyar än Baste. [...]"*

[...] Till ansökan kommer en konsekvensanalys för renskötseln att bifogas, som tas fram av Baste sameby och beskriver såväl nuläge som bedömda effekter av planerad verksamhet med förslag på åtgärder som kan identifieras som möjliga att vidta för att begränsa negativ påverkan"

Länsstyrelsen bedömer i nuläget att fler samebyar än Baste kan komma att påverkas, däribland av de nya elledningarna, och anser därför att det torde vara rimligt att rennäringsanalysen bör upprättas med de samebyar som berörs för att få ett så väl underbyggt beslutsunderlag som möjligt.

Energi

Länsstyrelsen anser i nuläget att Hybrits demonstrationsanläggning i Vitåfors kommer att vara ett viktigt steg för att nå målet i den regionala klimat och energistrategin om nettonollutsläpp av växthusgaser år 2045.

Såsom länsstyrelsen tidigare har konstaterat kommer det att behövas stora mängder energi för processen med direktreduktion av järnmalm med vätgas, inte enbart el utan även gas för såväl uppvärmning som för

att genomföra en kontrollerad stängning av anläggningen vid driftsstörning. Länsstyrelsen uppfattar att det även kan bli aktuellt att använda naturgas.

Länsstyrelsen har i tidigare yttranden belyst hushållningsreglerna. Enligt 2 kap. 5 § miljöbalken ska alla verksamhetsutövare hushålla med energi och i första hand använda förnybara energikällor. Länsstyrelsen anser därför att uppskattad framtida energianvändning för demonstrationsanläggningen bör framgå i kommande tillståndsansökan med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning. Länsstyrelsen anser även att det ska framgå den uppskattade mängden naturgas som avses användas.

Länsstyrelsen uppfattar att beroende på vilken elektrolysörteknik som kommer att väljas kan verkningsgraden komma att variera mellan 75-80 procent eller cirka 60 procent. Överskottsenergin kommer att utgöras av spillvärme/restenergi. Länsstyrelsen anser att med tanke på den stora mängd vätgas som kommer att produceras är det viktigt att kartlägga och utreda hur spillvärmerna kan användas och vilka avnämare som kan finnas i området förutom den egna processen och Vitåfors industriområdet som nämns i Bilaga 1 i bolagets samrådshandling (bolagets beteckning 2022-11993). Slutsatserna från detta bör framgå i kommande tillståndsansökan med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning. Länsstyrelsen anser i nuläget att i den kommande miljökonsekvensbeskrivningen bör kostnads-nyttaspekterna framgå vad gäller bolagets energihushållning där det redogörs för de samhällsekonomiska vinsterna, det vill säga hur resurserna kan göra mest nytta.

I samrådsunderlagets tekniska beskrivning (bolagets beteckning 2022-11993) avsnitt 5.13 Energi och elnätsanslutning på sidorna 52-53 framgår att bolaget bedömer att det finns tillräckligt med elproduktion i Norrbotten för att tillgodose deras behov, men det är en bedömning som görs utifrån dagsläget. Länsstyrelsen uppfattar att med de kommande kända etableringar som föreligger så kommer det att behövas mer energitillförsel.

För att säkerställa överföring från stamnätet till anläggningen behöver elnätsutbyggnad ske. Svenska kraftnäts ledning Vitåfors – Porjusberget är ett av de utvalda projekt som Energimarknadsinspektionen jobbar med i projektet Kortare ledtider, där även länsstyrelsen ingår.

Naturmiljö

Länsstyrelsen har tidigare yttrat sig gällande naturmiljö och vidhåller vad som tidigare framförts. Länsstyrelsen vill komplettera tidigare yttranden med nedanstående synpunkter avseende artskyddet.

Länsstyrelsen anser att en artskyddsutredning behöver göras. Utredningen ska omfatta alla skyddade samt skyddsvärda arter i det berörda området inklusive påverkansområdet och verksamhetens påverkan på dessa arter ska bedömas. De arter som inte bedöms påverkas alls ska finnas redovisade i en bilaga till artskyddsutredningen.

För *fokusarterna* ska sedan en redovisning göras för den påverkan som den planerade åtgärden medför för varje art.

Fokusarter är fågelarter i Fågeldirektivet, övriga skyddsvärda och rödlistade fågelarter (bilaga 1 artskyddsförordningen m.m.), N- och n-arter (bilaga 1 artskyddsförordningen), nationellt fridlysta arter (bilaga 2 artskyddsförordningen) samt övriga skyddsvärda och rödlistade arter (rödlistan m.m.).

Artskyddsutredningen ska beskriva hur kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) kan upprätthållas på sikt och vilka skyddsåtgärder som planeras för att undvika/minimera påverkan. Detta ska beskrivas per fokusart.

Om påverkan på någon art kvarstår så ska det redovisas, samt vilket lagrum som blir aktuellt för vidare hantering.

Kulturmiljö

Länsstyrelsen har tidigare yttrat sig gällande kulturmiljö och vidhåller vad som tidigare framförts. Länsstyrelsen vill dock komplettera tidigare yttranden med nedanstående synpunkter.

Länsstyrelsen anser att bolaget i tillståndsansökan med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning ska redovisa och bedöma påverkan i sin helhet för riksintresset för kulturmiljö på grund av fortsatt gruvdrift, åtföljande markdeformationer och samhällsomvandling. Det gäller framför allt för de delar av riksintresset för kulturmiljö som inte behandlats i tidigare kulturmiljöanalys (från 1997) för riksintresset Malmbergets kulturmiljö.

För att minimera skadan på riksintresset för kulturmiljö behöver bolaget redovisa och bedöma behovet av kompensationsåtgärder, enligt 16 kap. 9 § miljöbalken. Exempelvis behovet av flytt av ytterligare kulturbyggnader från områden (t.ex. Östra Malmberget) som inte tidigare varit föremål för dialoger/överenskommelser i samverkansgruppen LKAB/Gällivare kommun/Länsstyrelsen.

Innehållet i en kommande kulturmiljöanalys ska redovisas och bedömas i relation till uttrycken för riksintresset för kulturmiljö (Se Riksantikvarieämbetets beslut som redovisar uttrycken för riksintresset). För framtagandet av kulturmiljöanalysen ska person/personer med

kulturmiljökompetens anlitas. Det är inte tillräckligt att utföraren har allmän miljökompetens.

Det är viktigt att ovanstående krav på innehåll tydligt framgår i bolagets ansökan inklusive miljökonsekvensbeskrivningen. Detta för att undvika onödiga förseningar i tillståndsprocessen på grund av att länsstyrelsen blir tvungen att begära in kompletteringar för att ansökan inklusive miljökonsekvensbeskrivningen ska uppfylla kraven enligt 6 kap. 11 § miljöbalken samt 16 kap. 9 § miljöbalken.

Länsstyrelsen anser att det inte är osannolikt att det i kommande tillstånd till förnyad och utökad gruvdrift kan föreligga behov av att föreskriva villkor vad gäller hanteringen av riksintresset för kulturmiljö. Det gäller exempelvis för redan utpekade byggnader som ännu inte hunnit flyttas till ny plats (enligt dialoger i samverkansgruppen LKAB/Gällivare kommun/Länsstyrelsen). Detsamma gäller för de byggnader som är nedmonterade och finns lagrade inför kommande flytt. Villkoret kan då gälla att dessa byggnader eller nedmonterade byggnader senast ett visst datum ska sättas upp och iordningsställas med vissa funktionskrav.

Mer detaljerade synpunkter på samrådsunderlaget avseende kulturmiljö

4.1.2 Natur och kulturvård samt friluftsliv enligt 3 kap. 6 § miljöbalken (sid 31)

Länsstyrelsen konstaterar att bolaget i samrådsunderlagets avsnitt 4.1.2 avseende natur- och kulturvård samt friluftsliv enligt 3 kap. 6 § miljöbalken anger att riksintresset avseende värdefulla ämnen eller material lämnats företräde gentemot riksintresset för kulturmiljövården i området. Länsstyrelsens tidigare påpekande (Lst dnr 551-14535-2021) kvarstår dock: *”Även om riksintresset för värdefulla ämnen eller material har lämnats företräde ska påverkan på grund av fortsatt gruvdrift/samhällsomvandling med åtföljande markdeformationer bedömas för riksintresset för kulturmiljö.”*

5. 10 Kulturmiljö (sid 71-)

I avsnitt 5.10 framgår att effekterna av gruvverksamheten förmildras genom att kulturhistoriskt värdefulla byggnader har eller kommer att flyttas till nya platser i Koskullskulle eller Gällivare, alternativt genom grundlig dokumentation av byggnader inför rivning. Länsstyrelsens tidigare påpekande (Lst dnr 551-14535-2021) kvarstår dock *”att dokumentation av byggnader inte är någon kompensation eller kompensationsåtgärd för att minimera skadan på riksintresset för kulturmiljö, enligt 16 kap. 9 § miljöbalken.”*

När det gäller den kulturmiljöanalys för Malmbergets kulturmiljö som färdigställdes 2017 vill länsstyrelsen påpeka att analysen inte omfattade hela Malmberget utan endast de delområden som vid denna tidpunkt var föremål för avveckling på grund av gruvdriften och åtföljande markdeformationer. Länsstyrelsen uppfattar att LKAB hitintills inte velat ta ett helhetsgrepp över riksintresset Malmbergets kulturmiljö. Det innebär att det saknas bedömningar av påverkan på riksintresset för kulturmiljö inom de delområden inom riksintresset som LKAB ännu inte pekat ut för avveckling men som kommande år kan komma att påverkas av den utökade gruvdriften.

I samrådsunderlaget skriver bolaget att de kulturmiljöunderlag som tas fram har betydelse för kommande beslut om hur de riksintressanta värdena ska hanteras. Länsstyrelsen anser dock att det avtal som tecknats mellan Gällivare kommun och bolaget om flytt av byggnader bara delvis garanterar att riksintresset för kulturmiljö har tillgodosetts. Länsstyrelsen vill därför påpeka att det är länsstyrelsen som i sin myndighetsroll har i uppgift att avgöra/besluta om huruvida statligt utpekade markanspråk som till exempel riksintressen för kulturmiljö har tillgodosetts.

Länsstyrelsen anser att det inte är osannolikt att det i kommande tillstånd till förnyad och utökad gruvdrift kan föreligga behov av att föreskriva villkor vad gäller hanteringen av riksintresset för kulturmiljö. Det gäller exempelvis för redan utpekade byggnader som ännu inte hunnit flyttas till ny plats (enligt dialoger i samverkansgruppen LKAB/Gällivare kommun/Länsstyrelsen). Detsamma gäller för de byggnader som är nedmonterade och finns lagrade inför kommande flytt. Villkoret kan då gälla att dessa byggnader eller nedmonterade byggnader senast ett visst datum ska sättas upp och iordningsställas med vissa funktionskrav.

I Länsstyrelsens tidigare yttrande (Lst dnr 551-14535-2021) har myndigheten efterfrågat hur bolaget avser säkerställa att gruvbrytningen inte äventyrar den begravningsplats som finns i Östra Malmberget och som uppbär skydd enligt 4 kap. 13 § kulturmiljölagen. I samrådsunderlaget saknas även denna gång en sådan redovisning.

Olycksrisker/Seveso

Länsstyrelsen har tidigare yttrat sig skriftligt och muntligt gällande olycksrisker/Seveso och vidhåller vad som tidigare framförts. Länsstyrelsen vill dock komplettera tidigare yttranden med nedanstående synpunkter avseende olycksrisker/Seveso.

Länsstyrelsen anser att bolaget i kommande tillståndsansökan med miljökonsekvensbeskrivning och säkerhetsrapport bör redogöra för de kumulativa effekterna av den samlande verksamheten LKAB

Malmberget-Hybrit Development. Bolaget bör ange hur detta avses att hanteras och vilken beredskap som bolaget anser vara skälig utifrån den förändrade och utvidgade verksamheten. Länsstyrelsen anser i nuläget att det inte är osannolikt att bolaget bör se över och stärka bolagets beredskap avseende förebyggandeåtgärder och avhjälpandeåtgärder i händelse av allvarlig olycka.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor på telefon 010-225 50 00 eller via e-post norrbotten@lansstyrelsen.se. Ange ärendets diarienummer 4652-2022 i ämnesraden för e-post.

De som medverkat i yttrandet

Beslut om yttrandet har fattats av enhetschef Anna-Carin Ohlsson med miljöingenjör Mikael Larsson som föredragande, båda enheten för miljöskydd. I beredningen av ärendet har Länsstyrelsens enheter för miljöskydd, naturmiljö, internationalisering och tillväxt, samhällsplanering och kulturmiljö samt enheten för naturresurs- och rennärning medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.

Kopia till

Naturvårdsverket, registrator@naturvardsverket.se

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB),
registrator@msb.se

Räddningstjänsten, Gällivare kommun, sotpost@gallivare.se

Miljö-, bygg- och räddningsförvaltningen, Gällivare kommun,
mobpost@gallivare.se